

Фінансування освіти в ЄС та США

Усвідомлюючи ключову роль людського ресурсу у створенні стратегічних конкурентних переваг національних економік, розвинуті країни світу з другої половини ХХ ст. почали стрімко нарощувати обсяги інвестування у розвиток людини та соціальну інфраструктуру, що її обслуговує, — системи освіти та охорони здоров'я, професійної підготовки та перепідготовки кадрів та ін. Більше того, у структурі їхнього народного господарства поряд з матеріальним накопиченням капіталу виокремилася самостійна, багатогалузева сфера нематеріального накопичення, що включає інвестування в розвиток людини, з одного боку, як фізичного та соціального суб'єкта, а з другого — як об'єкта виробництва та його кінцевої мети. Таким же магістральним шляхом ідуть нині й країни Південно-Східної Азії, а також Індія і Китай.

Що стосується Європейського Союзу, то у 2010 р. частка витрат на освіту і практичну підготовку фахівців була на рівні 0,8 % його консолідованого бюджету, що в абсолютних показниках становить 1,1 млрд євро, перевищуючи показник 2009 р. на 4,4 % (табл. 1, 2). І це без урахування обсягів фінансування освітніх інституцій і різноманітних освітніх програм з боку національних урядів країн-учасниць. Найбільша частка витрат на освіту і практичну підготовку фахівців припадає на реалізацію програм «навчання протягом життя» (у 2010 р. — 982,313 млн євро, або 85,24 % від усіх витрат). Пріоритетним також залишається фінансування системи загальної і вищої освіти (*Erasmus Mundus*) та спеціалізованих освітніх проєктів, які реалізуються відповідними європейськими інституціями. Нарощування витратів на освіту в Європейському Союзі у 2010 році свідчить про збереження пріоритетності інвестування в людський капітал, навіть за умов глобальної фінансово-економічної кризи.

Показовим щодо цього є також приклад США, де на початку 1970-х років інвестиції в людський ресурс за абсолютними обсягами зрівнялися з інвестиціями у виробничу сферу, а нині у кілька разів перевищують останні. Історичну трансформацію у співвідношенні витрат на соціальне обслуговування людини та створення матеріальної бази виробництва демонструють дані табл. 3, які свідчать про те, що протягом 1970—2006 рр. у галузевій структурі федерального та

Анатолій Поручник

Директор Центру магістерської підготовки, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародної економіки Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

приватного інвестування у розвиток людського ресурсу США найбільша частка капіталовкладень припадала на соціальне забезпечення. Їх сукупні вартісні обсяги на кінець періоду склали 192 % обсягу сукупних виробничих інвестицій.

Першу трійку найбільших американських некомерційних організацій за загальною вартістю активів представляє саме університетський сектор країни, зокрема, такі відомі університети світового рівня, як Гарвард (63,6 млрд дол. США у 2008 р.), Йельський (30,8 млрд) та Стенфордський (26,7 млрд) університети. За обсягом щорічних валових надходжень найкращі результати своєї діяльності у 2008 р. показали Масачусетський технологічний інститут (68,3 млрд дол. США) та університет Дьюк (26,9 млрд). Отже, найконкурентоспроможніші неурядові організації, які зайняті в суспільному секторі соціальних послуг США, представлені університетською освітою і наукою. Загальне уявлення про динаміку бюджетних витрат на освіту в США унаочнює рис. 1, що засвідчує випереджальні темпи зростання витрат на початкову і середню освіту.

Таблиця 1

БЮДЖЕТ ЄС-2010 (ОСНОВНІ СТАТТІ ВИТРАТ)*

Витрати за сферами діяльності ЄС (милард євро)	Бюджет-2010	Зміни порівняно з бюджетом 2009 р. (%)
Стале зростання	64,3	+ 3,3
Конкурентоспроможність, у т. ч.	14,9	+ 7,9
Освіта і практична підготовка	1,1	+ 4,4
Дослідження	7,5	+ 11,7
Конкурентоспроможність та інновації	0,5	+ 3,4
Транспорт та енергетичні мережі	2,0	+ 10,2
Соціальна політика	0,2	+ 22,7
Енергетичні проекти	2,0	- 1,0
Згуртованість, у т. ч.:	49,4	+ 2,0
Зближення	40,4	+ 3,7
Регіональна конкурентоспроможність та зайнятість	7,6	- 6,2
Територіальне співробітництво	1,2	+ 3,7
Природні ресурси (захист та управління)	59,5	+ 5,4
Громадянство, безпека, свобода та юстиція	1,7	+ 10,5
ЄС як глобальний гравець	8,1	+ 0,5
Адміністрування	7,9	+ 3,8
УСЬОГО	141,5	+ 3,6

* Складено за матеріалами сайту ЄС, Генерального директорату з фінансового програмування та бюджету — http://ec.europa.eu/budget/budget_detail/current_year_en.htm та матеріалами офіційного сайту ЄС щодо бюджету — <http://eur-lex.europa.eu/budget/data/LBL2011/EN/SEC03.pdf>.

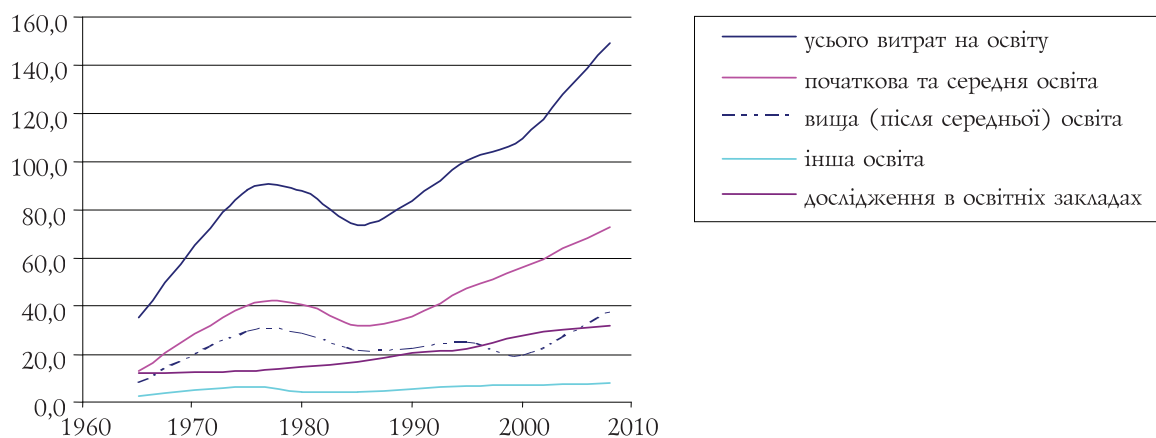
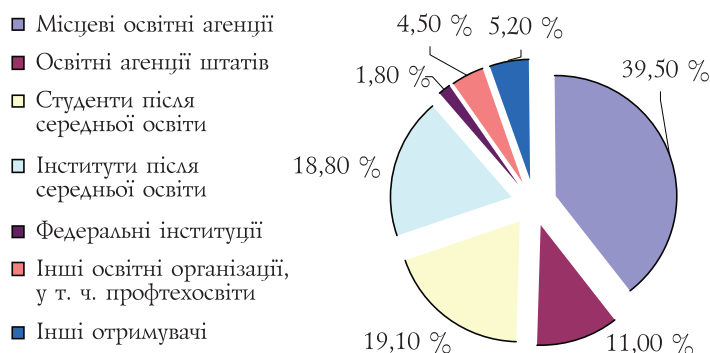

Рис. 1. Динаміка бюджетних витрат на освіту у США, млрд дол. США

Джерело: Snyder, T.D., and Dillow, S.A. (2010). Digest of Education Statistics 2009 (NCES 2010-013). National Center for Education Statistics, Institute of Education Sciences, U.S. Department of Education. Washington, DC.

Рис. 2. Розподіл витрат бюджету Департаменту освіти США серед окремих інститутів за 2009 рік (усього 75,1 млрд дол. США)

Джерело: Snyder, T.D., and Dillow, S.A. (2010). Digest of Education Statistics 2009 (NCES 2010-013). National Center for Education Statistics, Institute of Education Sciences, U.S. Department of Education. Washington, DC.

Таблиця 2

БЮДЖЕТИ КРАЇН ЄС НА ОСВІТУ

Прогнозовані витрати за сферами діяльності ЄС (млн євро)	Бюджет-2009	Бюджет-2010	Зміни порівняно з бюджетом 2009, %
Загальна і вища освіта (Erasmus Mundus)	90,250	94,163	4,3
Кооперація з країнами, які не є членами ЄС, у галузі освіти і професійної підготовки	8,042	8,000	-0,5
Фінансування освітніх проєктів Європейського інституту інновацій і технологій (European Institute of Innovation and Technology)	5,800	30,200	520
Програми «навчання протягом життя» (Lifelong learning programme)	940,363	982,313	4,5
Фінансування освітніх проєктів Європейського центру розвитку професійної підготовки (European Centre for the Development of Vocational Training)	15,910	16,920	6,4
Фінансування освітніх проєктів Європейської фундації практичної підготовки (European Training Foundation)	14,772	18,282	23,7
Фінансування пілотних проєктів у галузі освіти	—	2,500	×
УСЬОГО	1 075,137	1 152,378	7,2

* У розрізі статті 15.02 Генерального бюджету ЄС — «Навчання протягом життя, включаючи багатомовність». Складено за матеріалами офіційного сайту ЄС щодо бюджету — <http://eur-lex.europa.eu/budget/www/index-en.htm>

Таблиця 3

ДИНАМІКА КАПІТАЛОВКЛАДЕНЬ У РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО РЕСУРСУ США ПРОТЯГОМ 1970-2006 РР. (ЧАСТКА СОЦІАЛЬНИХ ВИТРАТ У СУКУПНИХ ВИРОБНИЧИХ ІНВЕСТИЦІЯХ), %*

Галузь	1970	1980	1985	1990	2000	2003	2006
Освіта	50	42	45	55	68	73	78
Охорона здоров'я	54	63	76	101	125	138	142
Соціальне забезпечення	90	107	123	162	175	186	192
Усього за трьома галузями	194	212	244	318	368	397	412

* Соціальні витрати розраховувалися на основі даних про державні та приватні витрати на відповідні соціальні галузі, у виробничі інвестиції не включено вкладення в житлове будівництво, а розрахунки за освітою будувалися на основі даних щодо витрат на систему вищої і середньої освіти.

Розраховано за: Statistical Abstract of the United States за відповідні роки // www.census.gov.

Таблиця 4

ПОРІВНЯННЯ ОБСЯГІВ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ ДЕПАРТАМЕНТУ ОСВІТИ США, МЛРД ДОЛ. США

Статті бюджетного фінансування освіти	2009	2010	2011
У розпорядженні Департаменту освіти (без грантів Пелла)	45,4	46,2	46,8
Гранти Пелла (обов'язкові з 2010 року) для здобуття освіти малозабезпеченими громадянами	36,5	17,5	23,2
Фонди Закону про відновлення	81,1	—	—
Інші обов'язкові витрати	-25,4	-14,0	-6,8
Разом	137,6	59,2	77,8

Джерело: за матеріалами Департаменту освіти США — «Узагальнення бюджету на 2011 фінансовий рік» — <http://www2.ed.gov/about/overview/budget/budget11/summary/edlite-section1.html>.